

BÖLGE KAVRAMI VE TÜRLERİ

Doğal, beşerî ve ekonomik özellikler bakımından çevresinden farklı; kendi içinde benzerlik gösteren alanlara **bölge** denir. Bölgeler, kullanım amaçlarına göre birbirine benzeyen alanların bir arada gösterilmesi ile ortaya çıkar. **Örneğin:** yaşadığımız bölgenin hangi iklim kuşağında bulunduğunu bilmek istersek, yeryüzünde bizle aynı iklim koşullarına sahip bölgelerin dağılışını gösteren bir haritaya ihtiyacımız olabilir. Böylece yaşadığımız bölgenin iklim özelliklerini Dünya'daki diğer örnekleriyle karşılaştırma imkânı bulabiliriz.

Bunun yanında yaşadığımız bölgedeki bitki örtüsünün dağılışı ülke ve Dünya genelinde aynı tür haritada incelenirse yine karşılaştırma yaparak genel bir yargıya ulaşılabilir. Bölge kavramının kesin çizgilerle belirtilmesi zordur. Çünkü bölgeler amaçlarına göre çeşitli gruplara ayrılmakta ve buna bağlı olarak bölge sınırları da amaca göre farklılık göstermektedir.

Örneğin: Dünya'da iklim tiplerinin bölgelere göre dağılışını gösteren bir harita ile yer altı kaynaklarının dağılışını gösteren başka bir haritayı karşılaştırdığımızda belirgin farklılıklar olduğunu görürüz. Çünkü iklim tiplerinin dağılışında sıcaklık, rüzgâr, nem ve yağış gibi iklim elemanları ölçüt olarak alınırken, yer altı kaynaklarının bölgelere göre dağılışında arazinin jeolojik yapısı önemli rol oynar.

Bölgeler doğal, beşerî, ekonomik ve işlevsel özelliklerine göre dört grupta sınıflandırılabilir.

1- Doğal Özelliklerine Göre Bölgeler

- Yeryüzü şekillerine göre
- İklim tiplerine göre
- Bitki örtüsüne göre
- Su özelliklerine göre
- Toprak özelliklerine göre
- Doğal afet bölgeleri

2- Beşerî Özelliklerine Göre Bölgeler

- Nüfus özelliklerine göre
- Yerleşme özelliklerine göre
- Konut yapı özelliklerine göre
- Siyasi-askerî özelliklerine göre
- İdari özelliklerine göre
- Planlama özelliklerine göre
- Kültür ve dinî özelliklerine göre

3- Ekonomik Özelliklerine Göre Bölgeler

- Tarım özelliklerine göre
- Sanayi özelliklerine göre
- Madenlere göre
- Turizm özelliklerine göre
- Serbest ticaret özelliklerine göre
- Ulaşım özelliklerine göre
- Karma bölgeler

4- İşlevsel Özelliklerine Göre Bölgeler

- Mülki idari özelliklerine göre
- Yerel yönetim özelliklerine göre
- Kamu kurumlarının hizmet özelliklerine göre

1. Doğal Özelliklerine Göre Bölgeler

• İklim tiplerine göre bölgeler

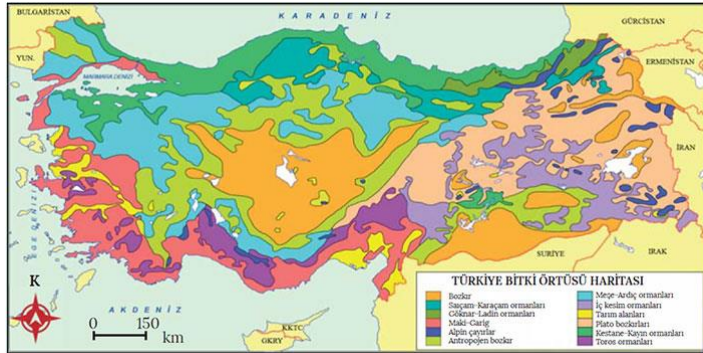
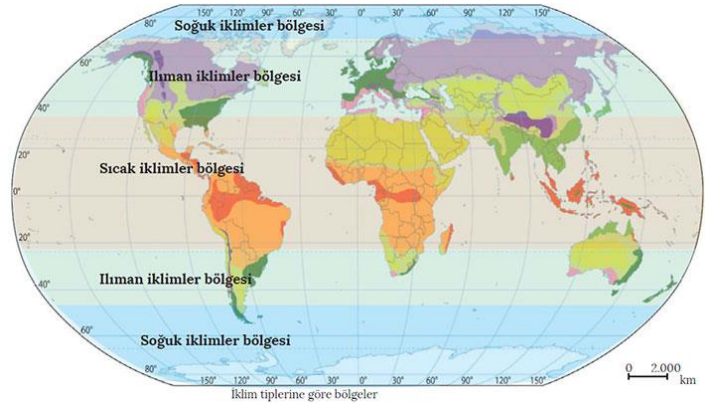
İklim bölgelerinin sınıflandırılmasında sıcaklık, nem ve yağış gibi iklim elemanlarının özellikleri doğrudan rol oynamıştır. Bu bölgeler, benzer iklim özelliklerinin görüldüğü doğal bölgeleri kapsar.

Sıcaklık kuşaklarına göre iklim tipleri şöyle sıralanabilir:

Sıcak Kuşak iklimleri: Ekvatorial, Savan (yazın yağışlı tropikal), Muson ve Subtropikal Çöl iklimi,
İlman Kuşak iklimleri: Akdeniz, İlman Okyanusal, Step ve Karasal iklim,
Soğuk Kuşak iklimleri: Tundra ve Kutup iklimi.

• Yeryüzü şekillerine göre bölgeler

Yeryüzü birbirinden farklı yer şekillerinden oluşmuştur. Bölgelerin yapısı dağlık olabilirken, ova ve platolarla da kaplı olabilmektedir. Bu bölgeler, yeryüzü şekillerinin özelliklerine göre belirlenmiş doğal bölgeleri kapsar. Örneğin İskandinavya, Himalayalar, Andlar, Kayalıklar ve Alpler dağlık bölgeler; Amazon, Ganj, Mississippi ve Kongo havzaları ile Doğu Avrupa, Orta Asya, Avustralya düz-ovalık bölgeler içinde yer alır.

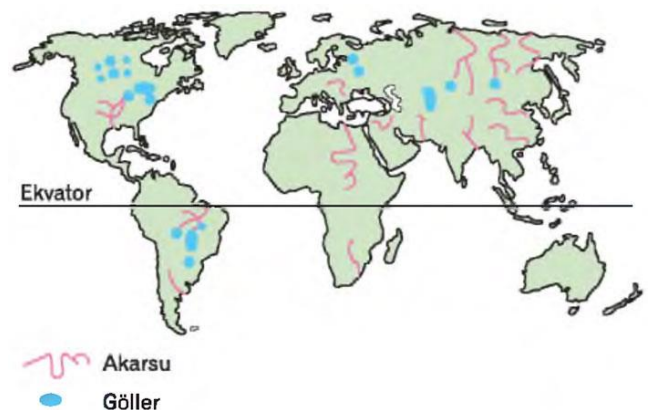
Bitki örtüsüne göre bölgeler

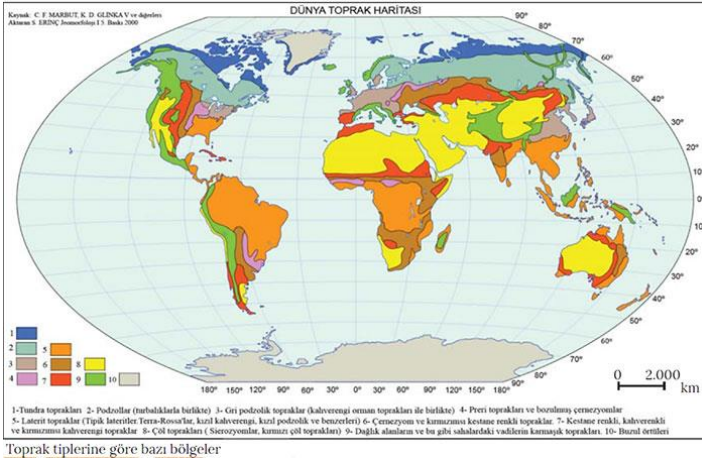
• Bitki örtüsüne göre bölgeler

İklimi farklı olan bölgelerin bitki örtüsü de farklı olur. Nemli ve yağışlı yerlerde ormanlık bölgeler, kurak ve az yağışlı yerlerde ise seyrek bitki örtüsü olan bölgeler bulunur. Bu bölgeler, bitki örtüsüne bağlı olarak oluşturulan doğal bölgeleri kapsar. Flora bölgesi olarak da bilinir.

• Su özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler, su kaynaklarının özelliklerine göre oluşturulmuş doğal bölgeleri kapsar. Okyanus, deniz, göl ve akarsuların her biri ayrı bir hidrografik bölgedir.

• Toprak özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler, toprakların sınıflandırılması ile oluşturulan doğal bölgeleri kapsar.

• Doğal afet bölgeleri

Bu bölgeler, doğal afetler sonucunda oluşan bölgeleri kapsar. Deprem ve heyelan bölgeleri, doğal afet bölgelerine örnek verilebilir.

2. Beşerî Özelliklerine Göre Bölgeler

• Nüfus özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler, nüfus miktarı ve dağılışı dikkate alınarak oluşturulan beşerî bölgeleri kapsar.

• Yerleşme özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler, yerleşmeyi etkileyen faktörler göz önüne alınarak oluşturulan beşerî bölgeleri kapsar. Dünyada Güneydoğu Asya kıyıları, ülkemizde ise Çatalca-Kocaeli yarımadası yoğun yerleşme bölgelerine örnek verilebilir.

• Konut yapı özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler, konut yapı özelliklerine göre oluşturulan beşerî bölgeleri kapsar. Ekvatorial bölge ahşap, çöller kerpiç, volkanik alanlar ise taş mesken bölgelerine örnek verilebilir.

• Siyasi-askerî özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler, siyasi sınır ve örgütler ile askerî özelliklere göre oluşturulan bölgeleri kapsar.

• İdari özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler, yönetim bölgeleri olarak da bilinir. Belirli siyasi ölçütlere göre oluşturulmuş yönetim alanlarını kapsar.

• Planlama özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler, belirli alanların coğrafi özellikleri göz önüne alınarak oluşturulan bölgeleri kapsar. Bu bölgelerin coğrafi özelliklerine göre planlama veya yatırımlar yapılır. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölgesi, Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) Bölgesi ve Konya Ovaları Sulama Projesi (KOP) Bölgesi ülkemizde planlama bölgelerine örnek verilebilir.

GAP Planlama Bölgesi'nde yer alan iller

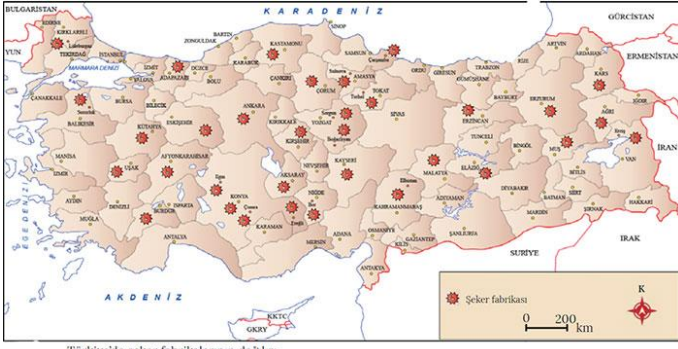
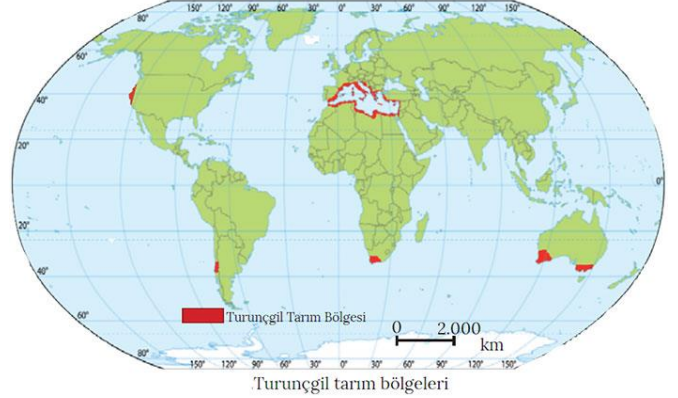
• Kültür ve dinî özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler; dil, din, ırk ve kültür özelliklerine göre oluşturulan bölgeleri kapsar. İslam Kültür Bölgesi, Avrupa Kültür Bölgesi, Latin Amerika Kültür Bölgesi ve Türk Kültür Bölgesi gibi.

3. Ekonomik Özelliklerine Göre Bölgeler

• Tarım özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler, tarımsal faaliyetlere göre belirlenen ekonomik özelliği olan bölgeleri kapsar. Çin, Hindistan, ABD, Kanada, Arjantin gibi

• Sanayi özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler, sanayi faaliyetlerine bağlı olarak oluşturulan bölgeleri kapsar. Kuzeybatı Avrupa, Rusya- Ukrayna, ABD- Kanada, Doğu- Güneydoğu Asya gibi

• Madenlere göre bölgeler

Bu bölgeler, maden türlerine göre oluşturulan bölgeleri kapsar. Ortadoğu, Rusya- Urallar, Çin- Avustralya, Kanada, ABD gibi.

• Turizm özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler, turizm faaliyetlerine göre oluşturulan bölgeleri kapsar.

• Serbest ticaret özelliklerine göre bölgeler

Bu bölgeler, dış ticaret için oluşturulan özel bölgeleri kapsar. Ülke genelinde uygulanan ekonomik düzenlemeler, bu bölgelerde kısmen ya da tamamen devre dışı bırakılır.

• Ulaşım özelliklerine göre bölgeler

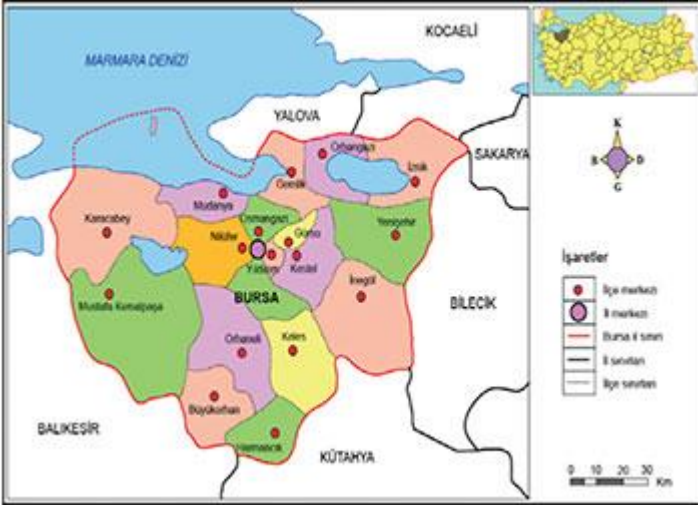
Bu bölgeler; hava yolu, demir yolu, kara yolu ve deniz yolu özelliklerine göre oluşturulan bölgeleri kapsar.

• Karma bölgeler

Bu bölgeler, birden fazla işlevin ön plana çıktığı bölgeleri kapsar. Örneğin İstanbul; ticaret, eğitim, sağlık, turizm, kültür ve sanayi bölgelerinin tamamında yer alır.

4. İşlevsel Özelliklerine Göre Bölgeler

Bu bölgeler ekonomik ve kültürel bakımdan yerel, bölgesel, ulusal ve küresel anlamda diğer bölgelerle etkileşim içinde olan etkin bir yapıya sahiptir.

• **Mülki idari özelliklerine göre bölgeler**
İl, ilçe ve köy gibi idari anlamda oluşturulan Bölgelerdir

• **Yerel yönetim özelliklerine göre bölgeler**
İl özel idareleri ile belediyelere ait yönetim alanlarını gösteren bölgelerdir.

• **Kamu kurumlarının hizmet özelliklerine göre bölgeler**

Bazı kamu kurumları tarafından planlanan hizmetlerin ülke genelinde daha kontrollü biçimde yürütülmesini sağlamak amacıyla oluşturulan

bölgelerdir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumu ülkemizde hizmet bölgeleri bulunan kamu kurumlarından bazılarıdır.

BÖLGE SINIRLARI

Bölge sınırları, bölgeyi oluşturma amaç ve ölçütlerine göre değişiklik gösterebilir. Doğal özelliklere (yer şekilleri, iklim, su durumu, bitki örtüsü vb.) bağlı olarak oluşturulan bölgelerin sınırlarının değişmesi çok uzun zaman alabilir. Ancak beşerî ve ekonomik özelliklere (tarım, nüfus vb.) göre oluşturulan bölgelerin sınırları kısa sürede değişebilir. Hatta bazı bölgeler, tarihî süreç içerisinde ortadan kalkarak yapılan yatırımlarla yeni bölgelere dönüşebilir (DOKAP). Bazı bölgelerin sınırları birbiriyle örtüşürken bazılarınınki tamamen birbirinden farklı olabilir. Örneğin ılıman iklim bölgeleri, yoğun nüfuslu bölgeler ve gelişmiş ulaşımına sahip bölgelerin sınırları birbirleriyle örtüşmektedir.

Genç oluşumlu araziler ile taş kömürü çıkarma alanları bölgesinin sınırları ise örtüşmemektedir. Bazı bölgelerin sınırları tam olarak belliyken bazı bölgelerin sınırları tam olarak belli değildir. Örneğin ülkemizin siyasi sınırları kesin hatlarla bellidir. Ancak Akdeniz iklimi ile karasal iklim arasındaki sınırlar kesin olarak belirlenemez.

NOT:

Genellikle;

- Akdeniz ikliminde yer alan bölgelerle yaz turizminin görüldüğü bölgelerin
- Nüfusun yoğun olduğu bölgelerle ulaşımın geliştiği bölgelerin
- Maden bölgeleriyle sanayi bölgelerinin
- İklim bölgeleriyle bitki örtüsü bölgelerinin birbirleri ile çakıştığı görülür.

BÖLGELER VE ÜLKELER

Bölgelerin çeşitli ölçütlere göre oluşturulabileceğini daha önce öğrenmiştiniz. Bir devletin egemenliği altında bulunan topraklara **ülke** denir. Bu tanımdan hareketle ülke, egemenlik sınırları ile bir bölge olarak düşünülebilir.

Dünyadaki ülkeler, farklı özelliklere sahip olmakla birlikte bazı ülkeler benzer özellikler de taşımaktadır. Bu nedenle benzer özelliklere sahip olan ülkelerin oluşturduğu bölgeler de bulunmaktadır. Örneğin ekonomisi güçlü olan devletlerin oluşturduğu bir siyasi bölge olan G20 sınırları içerisinde; ABD, Rusya, Almanya ve Japonya gibi ülkelerin yanında ülkemiz de yer almaktadır.

**COĞRAFYA
HOCASI**